

Op de openingsbijeenkomst van Open Monumentendag 2017 vertelde Harry Weijn, bode en marktmeester van de gemeente Voorst, een verhaal over de gemeente Voorst en de bodes die er in de loop der jaren hebben gewerkt. De redactie van Kroniek is verheugd dat we met de plaatsing van zijn toespraak het werk van de bodes in de afgelopen eeuwen voor het voetlicht mogen brengen.

Na de Franse tijd ontstonden in Nederland de eerste gemeenten, zoals die nu nog bestaan. De gemeente Voorst ontstond in 1818 door de samenvoeging van de kerspels Voorst, Wilp, Terwolde, Twello en Nijbroek.

Het bestuur van de gemeente Voorst vergaderde destijds in herberg De Statenhoeud in de Dorpsstraat in Twello. De herberg had een fijne wijnkelder, zodat men er graag vergaderde.

De voorkamer van de herberg werd gehuurd als secretarie, *de werkruimte voor de ambtenaren.*

Deze werd later in het dorp de Heertjeskamer genoemd.

In 1851, toen de gemeentewet in Nederland in werking trad, kwam in de gemeente Voorst langzaam het besef dat er maar eens een gemeentehuis gebouwd moest worden zoals al in vele gemeenten was gebeurd en wat min of

Links 't Hotel van Enter, rechts 'Hof ten dale', het oude notarishuis, later hotel; de OKV heeft er momenteel haar studieruimte. De foto dateert uit ongeveer 1900.

Het gemeentehuis aan de Iordensweg in 1905 met links bode Berends.

meer opgelegd werd in de gemeentewet. De gemeentesecretarie was nog steeds in de voorkamer gevestigd, de Heertjeskamer in de Statenhoed. Maar de gemeenteraad vergaderde in huize Welbergen, de woning van de toenmalige burgemeester Baron van Ittersum. Het nieuwe gemeentehuis werd uiteindelijk in 1858 gebouwd op het adres J157. In die tijd waren er nog niet veel officiële straatnamen, maar de weg werd in de volksmond ook wel de Wilpscheweg genoemd. In 1953 kreeg het gemeentehuis het adres H.W. Iordensweg nummer 1.

Het nieuwe gemeentehuis werd officieel op 24 december 1859 in gebruik genomen en dezelfde dag vond er de eerste raadszitting plaats. De toenmalige burgemeester, Baron van Ittersum, was uit

protest niet bij de opening aanwezig, hij vond de kosten van het nieuwe gemeentehuis onverantwoord hoog. Zowel in 1888 als in 1921 werd het gemeentehuis uitgebreid. In 1888 werden er een woonruimte voor de bode en een kamer voor de gemeenteontvanger aangebouwd, waardoor er twee ramen aan de voorzijde bij kwamen. Het gebouw heeft tot 1982 als gemeentehuis gediend, daarna is het politiebureau geweest. Nu wordt het alweer een aantal jaren gebruikt door de Elizen Vastgoed Groep.

In het jaar 1853 werd, op voordracht van de toenmalige minister Thorbecke, bij Koninklijk Besluit van koning Willem III, de ambtsketen voor burgemeesters ingevoerd. Ook de gemeente Voorst ontkwam er niet aan en er ligt in het

gemeentelijk archief nog een rekening van 23 gulden van zilversmid Van Eldik uit Zutphen voor het vervaardigen van een zilveren keten met een burgemeestersonderscheidingsteken. In 1976 werd een nieuwe ambtsketen aangeschaft bij juwelier Schaap uit Den Haag, waarin de oude penning werd verwerkt.

Het was destijds de gewoonte dat een burgemeester een bode in zijn nabijheid had. Ook binnen de gemeente Voorst was een bode actief. Bodes waren mannen die je onder andere om een boodschap zond: brieven en documenten die veilig moesten worden overgebracht naar bestuurders van andere steden of dorpen. Dat ging te paard of te voet of met het toen beschikbare openbaar vervoer. De bodes droegen bij de uitoefening van hun functie een bodebus (een onderscheidingsteken) die vaak versierd was met het wapen van hun gemeente of stad. Die bodebus was bovendien een

Voor- en achterzijde van de penning aan de ambtsketen, foto Harry Weijn

bewijs van vrijstelling van tolheffing en gaf recht op gratis openbaar vervoer. Er zijn nog prachtige exemplaren bewaard gebleven, die tot op heden nog altijd door bodes bij een aantal gemeenten bij officiële gelegenheden worden gedragen: een soort ambtssteken ter herkenning van de bode.

Voor zover bekend, hebben de bodes in de gemeente Voorst nooit de beschikking gehad over een bodebus.

Het gemeentehuis eind zeventiger jaren met rechts het bodehuisje

In 1818, toen de gemeente Voorst werd ingesteld, had elk kerkdorp al een soort van bode of dorpsomroeper.

In het dorp Voorst was Abraham Tappers werkzaam; in Wilp Hermen Willem Albers, in Terwolde Gerrit van Hoorn en in Nijbroek Jan Noteboom. Berichten en besluiten werden door hen kenbaar gemaakt aan de inwoners van de kerkdorpen. Door de bevolking werd een bode vaak de **klepperman** genoemd, omdat hij de aandacht trok via het lawaai van een klepper. Deze bodes ontvingen toen een jaarsalaris tussen de twintig en veertig gulden.

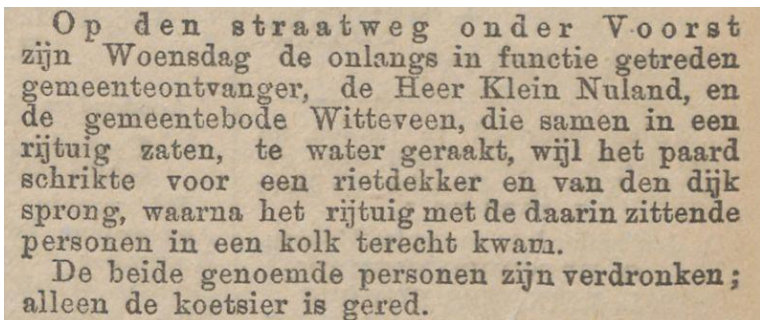
Volgens de notulen van de gemeenteraadsvergadering van 17 maart 1818 was men in Twello bezig om een bode aan te stellen voor een jaarsalaris van vijftig gulden.

Maar tijdens de gemeenteraadsvergadering die gehouden werd op 13 september 1820 werd besloten om één bode voor de gehele gemeente Voorst aan te stellen. Er werd bepaald dat deze wel geschikt moest zijn voor zijn post en goed moest kunnen lezen en schrijven.

Het salaris werd bepaald op 125 gulden per jaar. Op 1 januari 1821 werd Willem Mouwen van Dragt aangesteld als bode van de gemeente Voorst. Hij overleed op 18 juni 1851.

Zijn opvolger werd Jacobus Frederik Buitenweerd. Hij is niet lang bode geweest, want in de notulen van 26 november 1851 staat dat Johannes Petrus Zuurbach als opvolger wordt aangesteld. Na Zuurbach kwam Johannes Pieter Velkers. Hij kwam in 1871 vanuit Doetinchem en bleef tot 1886 bode.

Daarna volgden er binnen een vrij korte periode vijf bodes elkaar op, die maar weinig jaren actief waren als bode. Wat daar de reden van was, heb ik niet kunnen achterhalen. Wel heb ik in het gemeentearchief een krantenbericht kunnen achterhalen, *waarin staat* dat de gemeentebode Gerrit Witteveen met de gemeenteontvanger Klein Nuland (*belastingambtenaar die belasting inde*) op 4 april 1895 samen zijn verongelukt door verdrinking, nadat hun rijtuig in een kolk raakte door het schrikken van het paard.

Op den straatweg onder Voorst
zijn Woensdag de onlangs in functie getreden
gemeenteontvanger, de Heer Klein Nuland, en
de gemeentebode Witteveen, die samen in een
rijtuig zaten, te water geraakt, wyl het paard
schrikte voor een rietdekker en van den dijk
sprong, waarna het rijtuig met de daarin zittende
personen in een kolk terecht kwam.
De beide genoemde personen zijn verdronken;
alleen de koetsier is gered.

Het nieuws van den dag, 5 april 1895.

Een tweede bericht uit een Brabants dagblad vermeldt Urling als naam van de gemeenteontvanger. Daarin wordt ook vermeld dat bode Witteveen een weduwe en kinderen nalaat.

Bouw in 1937 van de bodewoning naast het gemeentehuis, gezien vanaf Hotel Restaurant Taverne. Achter het gemeentehuis is op de foto (rechtsboven) het ziekenhuis van Twello te zien.

Een bode die wel veel dienstjaren heeft gehad was Aaldert Berends, hij was bode van 1907 tot 1937. Zijn opvolger Berend Hermanus Velders was bode van 1938 tot aan zijn pensioen in 1963. Hij was de eerste bewoner van de in 1937 nieuw gebouwde bodewoning, die aan het voormalige gemeentehuis werd vastgebouwd. In het archief staat vermeld dat hij in 1938 begon met een jaarsalaris van 950 gulden en vrij wonen had in de bodewoning met gebruik van vuur en licht. De voorkomende werkzaamheden waren in die tijd het verzorgen van de koffie tijdens de werkdagen van de aanwezige ambtenaren. Dit werk deed de bode vaak samen met zijn vrouw. Ook het bezoek van de dagelijkse gasten werd via de bode geregeld. 's Morgens nam de bode onder het genot van een sigaar en een kop koffie de dag door met de burgemeester.

Bode Velders in 1943, voorheen was hij broodbezorger bij de coöperatie

Otto Zeilstra volgde Velders op in 1963. Hij bleef zijn werkzaamheden als bode tot zijn pensioen in 1980 uitoefenen. In 1977 werd er een tweede bode aangesteld: dit werd Johan de Graaf; hij maakte in maart 1995 gebruik van de VUT-regeling. Jan Gruben werd tijdens de periode van Johan de Graaf ook als bode aangesteld. Jan bleef tot december 2012 bij de gemeente Voorst werken en ging daarna met pensioen.

In 1982 werd het nieuwe, huidige gemeentehuis geopend waar alle medewerkers, die op verschillende locaties in Twello werkten, geplaatst konden worden. In 1984 werd Henk Hutten als bode aangesteld en hij werkt nog steeds binnen het gemeentehuis, samen met zijn collega's Willem ter Hove en Harry Weijn.

Het bodewerk is met de tijd meegegaan. Er zijn tegenwoordig andere communicatiemiddelen dan vroeger. De taken van de bodes van tegenwoordig zijn: de verzorging van de post, het inrichten van kantoorruimten, het inplannen en inrichten van vergaderruimten, het begeleiden van huwelijksvoltrekkingen, het verzorgen van in- en externe bijeenkomsten en festiviteiten, zoals de aubade tijdens Koningsdag en jubilea. Daarnaast nog vele andere werkzaamheden op facilitair gebied binnen het gemeentehuis.

*De huidige gemeentebodes van Voorst, foto Gerrie Groenewold
Van links naar rechts: Harry Weijn, Willem ter Hove en Henk Hutten.*